

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Rikander, H. (2021) Turvallisuuskoulutusten tulee vastata todellista tarvetta. TAMKjournal, 15.3.2021.

URL: <https://tamkjournal.tamk.fi/turvallisuuskoulutusten-tulee-vastata-todellista-tarvetta/>

Turvallisuuskoulutusten tulee vastata todellista tarvetta

- in [Ammatillinen opettajankoulutus](#) · [Kehittäminen ja soveltava tutkimus](#)
- — 15 maaliskuuta, 2021

Artikkelissa tarkastellaan PrepSec-hankkeen keskeisiä tutkimustuloksia (Mykkänen ym. 2020) työturvallisuuslaissa työnantajalle asetettujen vastuiden näkökulmasta. Työnantajan yleinen huolehtimisvelvollisuus, vaarojen arviointi ja koulutusvastuu edellyttävät sitä, että oppilaitosympäristöstä ja sen turvallisuuteen vaikuttavista seikoista on olemassa ajantasainen ja todellisuutta vastaava ymmärrys. Koulutustarpeiden ja niiden toteutusten tulee vastata todellisia tarpeita. Työsuojelurahaston rahoittamassa hankkeessa tarkasteltiin opettajien turvallisuusosaamista suhteessa ulkoisiin uhkiin. Tutkimustulosten perusteella opettajat kaipaavat koulutusta erityisesti aggressiivisten ja häiriköivien opiskelijoiden kohtaamiseen.

Kirjoittaja: Henri Rikander

Mitä työnantajan yleisellä huolehtimisvelvollisuudella, vaarojen arvioinnilla ja koulutusvastuulla tarkoitetaan?

Työturvallisuuslain (738/2002) 8 § velvoittaa työnantajan huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Kyse on työnantajalle kuuluvasta yleisestä huolehtimisvelvoitteesta, jossa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Huolehtimisvelvoitteen periaatteina on vaara- ja haittatekijöiden syntymisen estäminen ja näiden mahdollinen poistaminen.

Yleisen huolehtimisvelvoitteen mukaisesti työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta. Työnantajan on myös seurattava toteutettujen toimenpiteiden vaikutusta työn turvallisuuteen ja terveellisyteen.

Yleinen huolehtimisvelvoite on kiinteässä yhteydessä työn vaarojen arvioinnin ja työntekijöille annettavan koulutuksen kanssa. Työn vaarojen arvioinnista ja selvittämisestä säädetään työturvallisuuslain 10 §:ssä, joka velvoittaa työnantajan selvittämään ja tunnistamaan työhön liittyvät haitta- ja vaaratekijät. Arviointi tulee tehdä kokonaisvaltaisesti, jo sattuneet tapaturmat ja vaaratilanteet sekä työperäiset sairaudet huomioiden. Vaarojen arvioinnissa on huomioitava myös työntekijät henkilöinä, jolla tarkoitetaan näiden ikää, sukupuolta ja ammattitaitoa suhteessa työn vaaroihin.

Työturvallisuuslain 14 §:ssä veloitetaan työnantajan antamaan työntekijälle riittävät tiedot työpaikan haitta- ja vaaratekijöistä. Säännöksen mukaan työnantajan on huolehdittava siitä, että työntekijät perehdytetään ja heille annetaan opetusta sekä ohjausta työn haittojen ja vaarojen estämiseksi sekä näiden välttämiseksi. Perehdytyksessä otetaan huomioon kunkin työntekijän ammatillinen osaaminen ja työkokemus. Koska säännös velvoittaa työnantajan täydentämään antamaansa opetusta ja ohjausta liittyy siihen samalla myös

valvontavelvollisuus sekä opetuksen tehokkuuden arvioimiseksi että myös sen riittävyyden ja noudattamisen toteamiseksi.

Tutkimuksen toteutus

Työturvallisuus on perinteisesti jaettu safety- ja security-turvallisuuteen (Waitinen 2011). Näistä ensimmäinen liitetään työsuojeluun, onnettomuuksien ehkäisyyn ja tapaturmien välttämiseen. Voidaan ajatella, että safety-turvallisuutta vaarannetaan välinpitämättömyyden tai tietämättömyyden kautta. Security-turvallisuus puolestaan liitetään tahalliseen ja pahantahtoiseen toimintaan kuten rikollisuuden eri muotoihin.

Artikkelissa esiteltävä PrepSec-tutkimus toteutettiin yhteistyössä Tampereen yliopiston johtamisen ja talouden tiedekunnan sekä Tampereen ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakorkeakoulun yhteistyönä vuonna 2020. Tutkimuksen kohteena olivat ammatillisten oppilaitosten opettajat sekä heidän tiedolliset ja taidolliset turvallisuusvalmiutensa suhteessa ulkoisiin uhkiin. Perinteisestä security-tutkimuksesta poiketen ulkoinen uhka ymmärrettiin laveasti, jotta tutkimuksessa voitiin tarkastella myös oppilaitoksessa toimivien osalta ilmenevää uhkaavaa toimintaa. Tutkimus kohdistui viiteen ammatilliseen oppilaitokseen ja näissä tutkimusaloiksi valittiin sote-ala ja logistiikka-ala sekä verrokkina liiketalouden ala. Vastaavaa tutkimusta, joka olisi kohdennettu ammattioppilaitosympäristöön, ei aikaisemmin ole toteutettu. Kysely lähetettiin 683 opettajalle vastausprosentin ollessa 32,2 %.

Tutkimus toteutettiin vinjettitutkimuksena, jonka avulla on mahdollista tarkastella ihmisten käsityksiä, mielipiteitä, arvoja ja asenteita (Hazel 1995; Hughes 1998; Finch 1987). Sähköinen kysely jakaantui kolmeen osioon: vastaajien taustatiedot, vinjetit ja tutkimuksen viimeistelevät kysymykset, joissa kartoitettiin mm. vastaajien saamaa turvallisuuskoulutusten kattavuutta ja vastaajien kokemuksia uhkaavista tilanteista. Kaikkiaan kysymyksiä esitettiin 32, joista varsinaisia vinjettejä oli kolmetoista.

Vinjettitutkimuksessa vastaajalla annetaan luettavaksi lyhyt kertomus tai tapahtumakuvaus, jonka jälkeen hänen tulee vastata sen pohjalta esitettyyn kysymykseen. Vinjetit laadittiin vastaamaan opettajien todellista toimintaympäristöä ja niiden rakentamisessa tukeuduttiin aikaisempaan tutkimukseen ammatillisissa oppilaitoksissa esiintyvistä haasteista (Liljeroos ym. 2018). Vinjettien laadukkuus varmistettiin esitestauksella ennen varsinaista aineistonkeruuta. Vinjetti ja siihen liittyvä kysymys esitettiin esimerkiksi seuraavalla tavalla:

”Ammatillisessa oppilaitoksessa oppitunnillasi kolme nuorta miestä pitävät meteliä ja häiritsevät tuntiasi niin, että toteat tunnin pitämisen mahdottomaksi. Opiskelijat lausuvat henkilökohtaisia ja loukkaavia kommentteja sinusta ja aggressiivisia kommentteja toisista oppilaista.

Päättelet, että he ”haastavat riitaa” kenen kanssa tahansa. Mitä asioita otat huomioon, kun alat selvittämään tilannetta? Mitä teet?” (Vinjetti 1/13)

Vinjeteissä opettajia pyydettiin kertomaan, miten he toimisivat annetuissa esimerkkitalanteissa. Avovastaukset analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimus tuotti tuloksia vastaajajoukon tiedollisista ja toiminnallisista valmiuksista erilaisissa turvallisuustilanteissa. Tutkimuksen otanta tuotti satunnaistettua toimintaympäristötietoa, mutta tulosten yleistettävyyden varmistavat kansallisten ja kattavien kyselyjen pohjalta

muodostetut vinjetit. Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset ovat siten sovellettavissa laajemminkin kontekstissa (Mykkänen ym. 2020).

Mitä tutkimuksessa havaittiin?

Kyselyvastausten perusteella oppilaitoksissa järjestettyjen turvallisuuskoulutusten painopiste oli ollut pelastustoimen koulutuksissa. Pelastuskoulutukset ja -harjoitukset sekä ensiapukoulutukset muodostivat 52 % kaikista vastaajien käymistä turvallisuuskoulutuksista. Tutkimus kuitenkin osoitti, että yleisimmät turvallisuushaasteet liittyvät oppilaiden häiriköintiin tai muuhun uhkaavaan käytökseen. Vastauksista ilmenevien turvallisuusuhkien ja työnantajan tarjoamien koulutusten välillä oli selkeä epäsuhta.

Jotta työnantaja saa kattavan käsityksen työntekijöidensä toimintaympäristöstä, tulee turvallisuushavainnoista tehdä systemaattisesti ilmoitukset.

John Locke on todennut, että ”ihmisen tieto ei voi ylittää kokemusta”. Tämä tarkoittaa, että todellisessa tilanteessa ulosmitattavaa suorituskäytännön ei ole mahdollista saavuttaa ilman harjoittelua. Kokemuksen kertyminen lisää yksilön resilienssiä, joka yksilötasolla kuvaa psyykkistä sitkeyttä. Psyykinen resilienssi kehittyy, kun yksilö kohtaa elämänsä historiassaan hankalia tilanteita ja onnistuu ratkaisemaan ne (APA 2014).

Kyselyyn vastanneista 52 % koki, että heillä on riittävästi keinoja ratkoa työarjessaan tapahtuvia turvallisuushaasteita. Vastaajista 45 % puolestaan sanoi, että näin ei joko ole tai että he eivät olleet siitä varmoja.

Mitä tästä seuraa?

Oppilaitosten turvallisuusympäristöt ovat jatkuvassa muutoksessa ja yhä haasteellisimpia. Opettajat raportoivat epäasiallisesta kohtelusta sekä kiusaamisesta, ja noin joka kymmenes opettaja kokee työssään väkivaltaa (OAJ 2019). Myös korkeakouluyhteisölle tehty tutkimus osoittaa turvallisuustilanteen muuttuneen huonommaksi viime vuosien aikana (Virta ym. 2018). Tuoreen tutkimuksen mukaan nuoret tekevät tänä päivänä ennätysalaisen vähän rikoksia, mutta samanaikaisesti vakava väkivalta ja viharikokset ovat lisääntyneet (Kaakinen & Näsi 2021).

Oppilaitosturvallisuuden sirpaleisuudesta ja henkilösidonaisuudesta on raportoitu jo aiemmin. Myös Teperin ym. (2018) tutkimuksessa korostettiin, että oppilaitosturvallisuus ei saa jäädä yksittäisten opettajien aktiivisuuden tai turvallisuusosaamisen varaan, vaan turvallisuuden hallintakeinoja on johdettava kiinteänä osana oppilaitoksen johtamisjärjestelmää.

Työnantajan ja viime kädessä työnantajan sijaisen (esihenkilö) on aktiivisesti arvioitava työn turvallista suorittamista ja tarvittaessa puututtava työntekijöiden fyysistä tai henkistä terveyttä vaarantaviin tekijöihin. Vaikka työturvallisuuslaki asettaa velvoitteita työnantajille ja esihenkilöille, on vastuuta myös työntekijällä. Mikäli turvallisuushavainnoista ei tehdä systemaattisesti ilmoituksia työnantajalle, tämä ei saa riittävän kattavaa käsitystä työntekijöidensä toimintaympäristöstä. Vain tietoa keräämällä ja analysoimalla työnantaja voi suunnitella turvallisuuskoulutukset riskiperustaisesti eli todellista tarvetta vastaavaksi.

Lähteet

American Psychological Association (APA); The Road to Resilience. Luettu 18.2.2021.
<http://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>

Finch, J. 1987. Research Note: the vignette technique in survey research. *Sociology*, 21, 105–114

Hazel, N. 1995. Elicitation Techniques with Young People. *Social Research Update*, Issue 12, Department of Sociology, University of Surrey.

Hughes, R. 1998 Considering the vignette technique and its application to a study of drug injecting and HIV risk and safer behavior. *Sociology of Health and Illness* 20 (3), 381–400

Kaakinen, M. & Näsi, M. 2021. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Luettu 18.2.2021.
<https://researchportal.helsinki.fi/fi/publications/nuorten-rikoskaettytyminen-ja-uhrikokemukset-2020>

Liljeroos, J., Pekkola, E. & Virta, S. 2018. Ammatillisen koulutuksen turvallisuuskysely – raportti. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Vaasa.

Mykkänen, M. & Liljeroos-Cork, J. & Tappura, S. & Rikander, H. 2020. PrepSec – Ammatillisten oppilaitosten opetushenkilöstön turvallisuusvalmiudet. Loppuraportti. Luettu 12.02.2021. <https://www.tsr.fi/hankkeet-ja-tutkimustieto/prepsec-ammattillisten-oppilaitosten-opetushenkiloston-turvallisuusvalmiudet/>

OAJ 2019: Opetusalan työolobarometri 2019. Opetusalan Ammattijärjestö 2020.

Teperi, A-M., Lindfors, E., Kurki, A-L., Somerkoski, B., Ratilainen, H., Tiikkaja, M., Uusitalo, H., Lantto, E. & Pajala, R. 2018. Turvallisuuden edistäminen opetuslalla – Edusafe-projektin loppuraportti. Työterveyslaitos.

Työturvallisuuslaki (738/2002)

Virta, S., Kohtamäki, V., Kreuz, J., Kuoppala, K. & Liljeroos, J. 2018. Yliopistojen työntekijöiden ja yliopisto-organisaatioiden turvallisuus. Tampereen yliopisto

Waitinen, M. 2011. Turvallinen koulu? Helsingiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Helsingin yliopisto. Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 334.

Kirjoittaja

Henri Rikander, OTT, projektipäällikkö
Turvallisuus kuuluu kaikille ja Turvallisuudesta osallisuutta ja hyvinvointia -hankkeissa
Pedagogiset ratkaisut/Ammatillinen opettajakorkeakoulu, TAMK
henri.rikander@tuni.fi

Asiantuntija-alueet: työturvallisuus, oppilaitosturvallisuus, rikos- ja prosessioikeus, kriminologia, poliisioikeus, empiirinen oikeustutkimus, oikeussosiologia

Kuvituskuva: Unsplash/Scott Webb